

HVAD I ALVERDEN ER MENINGEN?

- ET TEOLOGISK,
SOCIOLOGISK OG
ANTROPOLOGISK
BLIK PÅ RITUALTEORI

Studieorlov 2022

Karsten Høgild

”EFTERSOM
INTET AF DETTE
GIVER MENING
OG ALLIGEVEL
FINDER STED
MÅ DET VÆRE AF
STØRSTE
BETYDNING.”

*SØREN ULRIK
THOMSEN, RYSTET
SPEJL*

Søren Ulrik Thomsen

Rystet spejl

Digte
Gyldendal

MINE OVERVEJELSER:

- HVAD ER ET RITUAL I GRUNDEN? (ER DET NØDVENDIGVIS RELIGIØST?)
- HVORFOR OPSØGER VI RITUALER? TJENER DE ET SÆRLIGT FORMÅL?
- HVORDAN FUNGERER RITUALER, OG HVAD GØR DET VED OS AT GENNEMGÅ ET RITUAL?
- HVAD ER PRÆSTENS/RITUALDELTAGERNES ROLLE OG PERSPEKTIV?
- HVORDAN VIRKER DET RUM MED, SOM RITUALET FOREGÅR I?

KOMPLEKSITETER:

FORHOLDET MELLEM MYTE OG RITUAL: HAR VI RITUALER, FORDI VI HAR EN GRUNDFORTÆLLING/MYTE, ELLER HAR VI MYTEN, FORDI VI HAR RITUALER?

HVEM KAN I GRUNDEN AFGØRE, HVAD ET RITUAL ER UDTRYK FOR? (PERSPEKTIV INDEFRA/UDEFRA)

RITUALET'S HENVENDELSE TIL HHV. INDIVIDET/KOLLEKTIVET. ER FORMÅLET FOR PARTERNE SAMMENFALDENDE? ER DET KLART? HVAD GØR VI VED RITUALERS EVENTUELLE FLERTYDIGHED?

DISPOSITION:

1. LIDT TEOLOGI- OG FORSKNINGSHISTORIE
2. NYERE RITUALTEORIER
3. DE KOGNITIVE OG MAGISKE ELEMENTER AF RITUALER
4. ET RITUALTEORETISK LYS KASTET PÅ
 - FOLKEKIRKENS RITUALER
 - KIRKERUMMET
 - PRÆSTENS ROLLE

DET REFORMATORISKE UDGANGSPUNKT

- Forkaster ex opere operato og ex opere operantis
CA7: ”det er ikke nødvendigt, at der overalt er ensartede menneskelige traditioner og riter eller ceremonier, der er indstiftet af mennesker.”
- Ritualer som dogmatikkens udtryk

ÉMILE DURKHEIM

(1858-1917)

Funktionalistisk ritualteori

Fællesskab og samfundsdannelse

Social forpligtelse

Ritualer knytter sig til det sociale liv snarere end det religiøse liv

ARNOLD VAN GENNEP (1873-1957)

Overgangsritualer (rites de passage)

Ritualer skaber social forandring og sociale overgange

Ritualer som det virkningsfulde forandrende punkt

Normaltilstand vs. grænsetilstand: det liminale, betwixt
and between

BRONISLAV MALINOWSKI (1884-1942)

Ritualer skal hjælpe individer gennem transitioner

Ritualer som coping-strategi

VICTOR TURNER

(1920-1983)

Ritual går fra at være en pligt til en mulighed

Subjektiv vs. objektiv brug og forståelse

Ritual som ressource snarere end given socialordning

FRITS STAAL

(1930-2012)

The meaninglessness of ritual

Ritualet som ren form/aktivitet

Myten som mulig merbetydning

ARNOLD VAN GENNEP (1873-1957)

Overgangsriter:

Udskillelsesfasen

Den liminale fase

inkorporationsfasen

ROY RAPPAPORT (1926-1997)

Det performative: det afgørende er, at ritualer sker,
at nogle deltager i dem

Ritualer har ingen ækvivalenter

ROY RAPPAPORT (1926-1997)

Definition ritual:

*the performance of more or less invariant sequences of
formal acts and utterances not entirely encoded by the
performers*

ROY RAPPAPORT (1926-1997)

Performativitet

Fasthed og plasticitet

Det kropslige aspekt

Analogt-digitalt: det tvetydige gøres entydigt, det durative gøres punktuelt

Canonical messages / self referential messages

NYERE, POSTMODERNE RITUALTEORI

- Behov for rituelle holdepunkter OG at sætte sit eget præg på dem
- Traditionen som ressource fremfor rettesnor
- Ritual som ramme fremfor norm
- Fra pligt til mulighed
- Autenticitet og individualitet – at committe sig
- Formålet er at føle og opleve det samme som tidl. generationer
- Kreativ adaption isf. direkte gentagelse
- Ritualer skal skabe stemning
- Optimeringsritualer

KOGNITIONSTEORI OG MAGI

- Ritualer kan afværge eller fremme, at noget sker (OCD-agtigt)
- Vi benytter ritualer (magi), når vi ikke har kontrol – når der samtidigt hersker stor usikkerhed og stor nødvendighed
- Skinners forsøg: duer kan gøres overtroiske

RITUALTEORI ANVENDT PÅ FOLKEKIRKENS RITUALER

Gudstjeneste: Gør det religiøse betydningsunivers
gældende, stadfæster, stabiliserer og aktualiserer

Kirkelige handlinger (incl. ordination): virkningsfulde
begivenheder, skaber forandret status

KIRKERUMMET

Det er ritualet, der gør stedet helligt – og det, at ritualet fortsat finder sted

Samtidig er det etablerede helligsted en aktiv medspiller til ritualet

PRÆSTENS ROLLE

- Det almindelige/det særlige præstedømme
- Præsten som trosvikar
- Præsten forstås først og fremmest som ritualforvalter - *altid*
- Præsten som bærer af ritualers rigtighed/virkningsfuldhed
- Ordinationen som ophav til alle øvrige ritualer

TIL OVERVEJELSE:

1. Oplever du, at der er stor forskel på, hvordan de ritualsøgende og du som præst opfatter ritualet? Hvis ja, hvordan kan der bygges bro mellem opfattelserne?
2. Oplever du, at ritualets form bliver udfordret? Hvor går din grænse?
3. Udfylder højmessens rituelle form menneskets grundlæggende rituelle behov? Skal den det?
4. Hvordan ser du på din rolle som ritualforvalter og trosvikar?